

УДК 338.487:332

Т. В. Любонько,
викладач, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
С. А. Бугаєнко,
к. е. н., доцент кафедри менеджменту і логістики,
Одеська національна академія харчових технологій

РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ

T. Ljubonko,
teacher Uman State pedagogical University Pavlo Tychna
S. Bugaenko,
Ph.D. (Econ.), associate Professor of management and logistics, Odessa national Academy of food technologies

INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT AND INNOVATION ACTIVITIES IN THE FIELD OF RURAL TOURISM

У статті ретельно розглянуто методичний підхід розвитку туристичного потенціалу та інфраструктури сільського туризму регіону, наголошено на необхідності реалізації керівництвом областей регіону заходів по стимулюванню інноваційної діяльності, наведено новітній SWOT-аналіз туристської сфери. Також у статті наведено стратегічні напрями стимулювання туристської діяльності.

The article carefully considered methodological approach of tourism potential and infrastructure of rural tourism in the region, stressed the necessity to leadership areas of the region measures to stimulate innovation, given recent SWOT-analysis of tourist areas. Also, the article provides strategic direction to stimulate tourism activities.

Ключові слова: комфорт і безпека туриста, екологічна сприятливість, розвиток туристської інфраструктури, туристський регіон, рівень розвитку, інноваційний турпродукт.

Key words: comfort and safety of tourists, environmental auspiciousness, development of tourist infrastructure, tourist region, the development of innovative tourism product.

ВСТУП

Туризм — сектор світової економіки, який динамічно розвивається та надає стимулюючу дію на її ключові галузі: транспорт, зв'язок, будівництво, виробництво товарів народного споживання, сільське господарство та ін. Українська практика також свідчить, що внаслідок свого значимого мультиплікативного ефекту туризм

виступає каталізатором соціально-економічного розвитку територій, сприяє підвищенню якості життя населення [1]. Проте наявні в країні можливості розвитку туризму використовуються далеко не повною мірою. Це пояснюється нерозвиненістю всіх елементів, що складають туристський ринок, наявністю серйозних перешкод у формуванні, розвитку і реалізації туристичного потен-

ціалу територій. Ці перешкоди носять багатоплановий характер: вони стосуються стану інфраструктури туризму, організаційно-економічних питань його функціонування та управління. У сучасних умовах загострюється важливість освоєння інноваційних технологій в туристській діяльності.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є визначення методологічних підходів до оцінки розвитку рекреаційного потенціалу сільських територій та обґрунтування визначені шляхи виходу на траєкторію сталого розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Питання створення механізмів розвитку рекреаційного потенціалу сільських територій є предметом постійних дискусій вітчизняних вчених. Значний внесок у вирішення окремих аспектів управління розвитком сільських територій внесли Вдовиченко М.Х., Смирнов І.Г., Мельниченко С.В., Кричало М.П., Шульгіна Л.М. та ін.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Туристський потенціал слід розглядати як сукупність природних, культурно-історичних і соціально-економічних передумов для організації туристської діяльності на території певного регіону.

Туристський регіон являє собою просторово певну територію, що володіє туристськими ресурсами і має туристську інфраструктуру. В силу неоднорідності функціонування туристичних центрів в якості оціночних критеріїв для виявлення передумов їх розвитку використовуються наступні складові туристського потенціалу: імідж туристського центру; розвиток туристичної інфраструктури; транспортна доступність та екологічна сприятливість території; економічний інтерес туриста до даної території, комфорт і безпека туриста [2].

Імідж туристського центру формується на основі показників наявності об'єктів туристського інтересу, різноманітності видового складу туризму, ступеня розробленості туристських проектів, їх популярності серед потенційних туристів і впізнаваності бренду (марки, знаку, образу).

Рівень розвитку туристської інфраструктури визначається наявністю колективних засобів розміщення туристичних фірм, пунктів громадського харчування і т.п. При цьому високий рівень розвитку туристичної інфраструктури може бути досягнутий при наявності на території об'єктів (готелів, турфірм і т.п.), які застосовують прогресивні технології виробництва та реалізації турпродукту, які дозволяють привести у відповідність сучасним стандартам якості пропонованих турпослуг. Транспортна доступність туристсько-

Таблиця 1. SWOT-аналіз туристського потенціалу Причорноморського регіону

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - Багата північна природа, флора і фауна, екологічно сприятлива обстановка; - наявність унікальних пам'яток архітектури, культури та мистецтва; - вигідне економіко-географічне положення; - різноманітність народної культури, фольклорно-історичних традицій; - збереження і продовження традицій споконвічних народних промислів і якості продовольчої продукції; - різноманітність видів туристської діяльності у регіоні 	<ul style="list-style-type: none"> - Помірно-континентальний клімат, сезонність багатьох видів туризму; - слабо розвинена інфраструктура і супраструктура туризму: низька якість сервісу і нерозвиненість транспортної та готельної мереж, а також системи громадського харчування; недолік об'єктів індустрії розваг; - нестача кваліфікованих кадрів туристичної галузі; - низький рівень готовності населення районів області до прийому туристів; - несформованість системи інформаційного забезпечення просування регіонального туристичного продукту; - обмеженість бази галузевої статистики
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - Зростання попиту на регіональний турпродукт за рахунок скорочення візного потоку туристів і переорієнтації мотивів подорожі, обумовленої нестабільною соціально-економічною ситуацією та епідеміологічної напруженістю у світі; - розвиток туристичного ринку, внутрішнього і в'їзного туризму; - залучення інвесторів, реалізація перспективних інноваційно-інвестиційних проектів; - стабілізація і поліпшення соціально-економічної ситуації у області; - поява додаткових робочих місць; - розширення комплексу туристичних послуг; - диверсифікація турпродукту з метою: - індивідуалізації пакета турпослуг; - покращення якості обслуговування та безпеки туристів; - збалансованого розподілу туристського потоку і зниження пікових сезонних навантажень; - розробка та активне просування нових напрямків і видів туризму, маршрутів, програм і проектів, підвищення рівня інформаційної забезпеченості 	<ul style="list-style-type: none"> - Звуження попиту на регіональний турпродукт - у силу ряду причин: - невідповідності співвідношення «ціна / якість» туристських послуг, низького рівня готельного сервісу і якості послуг організацій мережі живлення; - конкуренції з боку популярних туристичних центрів України (міста «Золотого кільця України» та ін.), а також ближнього і далекого зарубіжжя; - погіршення екологічних умов і втрати рекреаційних ресурсів внаслідок незбалансованого природокористування; - нестійкості епідеміологічної обстановки; - нестабільності соціально-економічної ситуації у країні в цілому

го центру характеризується ступенем сформованості мережі автомобільних доріг, повітряних і водних шляхів.

Екологічну сприятливість території відображають такі індикатори, як площа лісового фонду, наявність організацій, що мають викиди шкідливих речовин в атмосферу, обсяг викидів шкідливих речовин в атмосферу, скидання забруднених стічних вод у водні об'єкти, витрати на охорону навколишнього середовища і т.п.

Основним критерієм, що визначає ступінь економічного інтересу туристів щодо конкретного туристського центру, виступає рівень соціально-економічного розвитку території, найбільш важливими показниками якого є: обсяг промислової та сільськогосподарської продукції на душу населення, розмір інвестицій в основний капітал, номінальна заробітна плата, чисельність зайнятих у економіці, оборот роздрібною торгівлі, введення в дію житлових будинків [3].

Комфорт і безпека туриста — категорії, які мають дві складові: фізичну і психологічну, і включають такі характеристики, як щільність населення, облагороджену територію, рівень злочинності в туристському центрі, а також відчуття туриста під час подорожі, що складаються на основі лояльності місцевих жителів до приїжджих, надання інформації про туроб'єкт і т.п. Значимість критерію безпеки турпослуги посилюється з урахуванням останніх світових тенденцій.

У силу незначного інтервалу сумарних оцінок муніципальні райони склали три групи:

- території з рівнем потенціалу вище середнього;
- території з середнім рівнем потенціалу;
- території з рівнем потенціалу нижче середнього.

SWOT-аналіз туристської сфери регіону виявив сильні і слабкі сторони, загрози і можливості її розвитку (табл. 1).

Основними факторами, що лімітують реалізацію туристського потенціалу, є:

- нерозвиненість туристичної інфраструктури та супраструктури;
- низька якість надаваних туристам послуг;
- сезонність багатьох видів туризму;
- недолік кваліфікованого кадрового потенціалу туристської сфери;
- тенденція туристського ринку до монополізації, яку підтверджує зростаючий в останні роки індекс Герфіндаля;
- низька маркетингова активність туристських організацій;
- несформованість організаційної структури та інформаційного середовища в туризмі.

При цьому унікальність і багатство історико-культурної, архітектурної спадщини та природного потенціалу регіону є передумовами розвитку таких видів туристської діяльності, як культурно-пізнавальний, провінційний (садибний, сільський, екологічний, пригодницький), релігійний, подієвий, діловий, лікувально-оздоровчий, водний, екскурсійний і спортивний.

Максимізація туристського потоку в регіон і ефективна реалізація туристичного потенціалу території можливі лише при розробці та освоєнні інновацій в туризмі. При цьому інноваційну діяльність в туристській сфері, виходячи з виділених у процесі аналізу характеристик

нововведень в туризмі, слід розглядати як діяльність, що забезпечує трансформацію ідей в реальність: створення нового або зміна існуючого продукту, вдосконалення транспортних, готельних та інших послуг, освоєння нових ринків та інформаційних технологій, а також сучасних форм організаційно-управлінської діяльності. [4].

Комплексне дослідження інноваційної діяльності в сфері туризму регіону показало, що методичний підхід розвитку туристичного потенціалу та інфраструктури сільського туризму регіону повинен включати:

- визначення напрямів інноваційної діяльності;
- виявлення результатів розробки та освоєння інновацій;
- визначення перешкоджаючих інноваційній діяльності проблем та їх можливих рішень;
- оцінку застосування інформаційних технологій туристичними фірмами;
- аналіз інвестування інноваційної діяльності в сфері туризму;
- оцінку факторів впливу на інноваційну діяльність у туризмі.

Значна частина регіональних організацій здійснює інноваційну діяльність за такими напрямками:

- розробка турфірмами нових проектів (турмаршрутів (54% турфірм), напрямів (48% турфірм) та видів (35% турфірм) туризму);
- розробка і застосування інноваційних технологій, зокрема адаптованих до вимог ринку схем взаємодії туроператора з постачальниками туристських послуг (готелями, транспортними компаніями і т.д.) і туристами, а також нових підходів в маркетингу та просуванні турпродукту (81% керівників турфірм і 46% керівників готелів);
- запровадження соціально-економічних інновацій:

- 1) вдосконалення системи показників стратегічного і тактичного управління, ефективності рекламної кампанії (58% керівників готелів і 36% керівників турфірм);
- 2) вдосконалення методів прийняття рішень (42% керівників готелів і 44% керівників турфірм);
- 3) цілеспрямовані модифікації внутрішньокорпоративних відносин (43% керівників турфірм і 62% керівників готелів).

До основних результатів інноваційної діяльності керівники організацій туристського бізнесу відносять збільшення числа клієнтів (81% турфірм і 79% готелів) і, отже, доходу організації (57% турфірм і 71% готелів). Дослідження показало, що з метою здійснення інноваційної діяльності організації сфери туризму вступають у співпрацю з діючими на території області структурами, що надають підтримку діяльності з розробки та освоєння нововведень. Однак частка підприємств, які співпрацюють з питань інноваційної діяльності, в загальному числі організацій туристської сфери області незначна. Так, співпраця з підприємствами, що здійснюють діяльність з інформаційного забезпечення, ведуть 19% турфірм і 17% готелів, з вищими навчальними закладами — 14% турфірм і 12% готелів, з науковими організаціями — 2% турфірм і 4% готелів [5].

Нами виявлено стримуючі інноваційну діяльність у туризмі проблеми, серед яких керівники підприємств

виділяють як головну — брак власних коштів (67% керівників готелів, 43% — турфірм), необхідних для реалізації нововведень.

Стимулюванню інноваційної діяльності, на думку керівників підприємств, сприятиме реалізація керівництвом областей регіону низки заходів, серед яких основними є:

- надання пільг з оподаткування (75% керівників турфірм і 83% — готелів);
- включення організацій в регіональні проекти з розвитку туризму (49% керівників турфірм і 79% — готелів);
- сприяння в отриманні дозволів, ліцензій та угод (25% керівників турфірм і 42% — готелів).

В умовах соціально-орієнтованої ринкової економіки питання узгодження економічних інтересів суб'єктів господарювання, з позицій імперативів оптимізації процесу їх реалізації, мають важливе значення. У цьому зв'язку питання сутності та специфіки інтересів контрагентів економічних відносин в рекреаційно-туристській сфері повинні розглядатися крізь призму потреб і мотивів.

Підвищення територіальної ролі в економічному і соціальному розвитку українського суспільства, проведення економічних реформ і розвиток ринкових відносин вимагають аналізу і відповіді на безліч питань принципового характеру, до яких належить виявлення змісту і методів ринкових перетворень не тільки в суспільстві в цілому, але і в рамках його територіально-галузевих структур.

З поглибленням реформ саме на територіальному рівні виникають і накопичуються проблеми соціально-економічного характеру, які характеризуються певною специфікою. Ігнорування територіальних особливостей підсилює їх відмінності в соціально-економічному розвитку та рівні життя населення, протиріччя між центром і районами. Причина зниження темпів ринкової трансформації економіки України багато в чому визначається протиріччями на територіальному та мікроекономічному рівнях.

Слід зазначити, що "туристський потік" розглядається як узагальнюючий показник реалізації туристичного потенціалу, який відображає вплив різних чинників: іміджу території, її безпеки, інфраструктурної забезпеченості, екологічної сприятливості, соціально-економічного становища як туриста, так і туристського центру.

Комплексний підхід до розвитку туризму передбачає реалізацію проблемно-орієнтованої концепції, що полягає у своєчасному виявленні проблем (існуючих і можливих у майбутньому) в туристській галузі та прийнятті органами державної влади спільно з представниками турбізнесу комплексу заходів щодо запобігання або зменшення негативних наслідків у зв'язку з виникаючими труднощами. На основі виявлених у дослідженні проблем, що стримують реалізацію туристського потенціалу регіону, розроблені стратегічні напрями стимулювання туристської діяльності:

- стимулювання інвестиційної активності в туризмі;
- розвиток інфраструктури та супраструктури туристської сфери;
- створення інноваційного турпродукту, контроль якості туристичних послуг;

- збільшення в'їзного туристичного потоку;
- активізація ринку праці;
- збереження природного та культурно-історичного потенціалу.

ВИСНОВОК

Запропонований в рамках зазначених напрямів комплекс заходів дозволить створити умови для появи нововведень, що сприяють найбільш повному і якісному задоволенню потреб туристів, а також збереженню природних ресурсів та історичної спадщини регіону. Впливаючи на резонансні точки туристського ринку — інвестиції, інновації, якість турпродукту і маркетинг — державна влада зможе впливати на туристський бізнес, результат при цьому повинен визначатися не ступенем впливу, а його узгодженістю з внутрішніми властивостями туристичного ринку.

Стратегії реалізації туристичного продукту передбачають розвиток та просування туристичного потенціалу регіону на основі рекреаційного зонування, маркетингу іміджу та клієнтоорієнтованої стратегії. Стратегія розвитку рекреаційного зонування спрямована на формування спеціалізованих туристично-рекреаційних зон. В якості пріоритетної стратегії в регіоні вона дозволить виділити території, що спеціалізуються на тих видах туристської діяльності, де вони мають конкурентні переваги.

Література:

1. Бородіна О.М. Енергетичне сільське господарство в Україні: проблеми становлення // Аграрний форум. — Суми: Університетська книга, 2008 р. — 384 с.
2. Волошин Н.И. Правовое регулирование туристской деятельности: учеб. пособие / Н.И. Волошин. — М. Финансы и статистика, 1998. — 120 с.
3. Гловацька В.В. Суть та види сільського зеленого туризму / В.В. Гловацька // Агроінком — 2006. — № 5—6. — С. 132—134.
4. Графова І.О. Розвиток сільського туризму в Європі / Економіка АПК — 2007. — № 7. — С. 153.
5. Державна програма розвитку туризму в Україні до 2010 року (проект), 2002 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.uazakon.com/documents/date_an/pg_ivnysh.htm

References:

1. Borodina, O.M. (2008), *Enerhetychne sil's'ke hospodarstvo v Ukraini: problemy stanovlennia* [Energy agriculture in Ukraine: problems of development], Naukova dumka, Sumy, Ukraine.
 2. Voloshyn, N.Y. (1998), *Pravovoe rehulyrovanye turystskoj deiatel'nosti* [Legal regulation of tourist activity], Naukova dumka, Moscow, Russia.
 3. Hlovats'ka, V.V. (2006), "Essence and types of rural green tourism", *Ahroinkom*, vol. 5—6, pp. 132—134.
 4. Hrafova, I.O (2007), "The development of rural tourism in Europe", *Ekonomika APK*, vol. 7, pp. 153.
 5. The decree of the president of Ukraine (2002), "The state program of tourism development in Ukraine till 2010", available at: http://www.uazakon.com/documents/date_an/pg_ivnysh.htm (Accessed 8 March 2015).
- Стаття надійшла до редакції 23.02.2015 р.*